

Mossenverslag van het najaarskamp 2009 te Schinnen, Zuid-Limburg

Rudi Zielman & Margriet Bekking

Hoewel Limburg en met name Zuid-Limburg vaak bryologisch is onderzocht en bij menigeen het gevoel geeft dat alles allemaal wel zo ongeveer bekend zal zijn, geldt dit vooral voor de vele kleine pareltjes. Grote gebieden zijn verrassenderwijs slecht bekend. Zo waren uit de uurhokken op de as Geleen – Heerlen tot op heden minder dan 80 mossoorten bekend. Alle reden dus om deze löss-gebieden eens nader onder de loupe te nemen. Als uitgangspunt fungeerde de goed geoutilleerde camping Hoeve Krekelberg. Hier bleek de gemeenschapsruimte pc's te hebben waarmee via Google Earth de planning voor zaterdag uit te stippelen was.

Dal van de Geleenbeek

Km-hok 190/327; zaterdagochtend 12 september; deelnemers: Klaas van Dort, Jurgen Nieuwkoop met dochter Jasmijn en hond Puck, Jan Zwienenberg, Matthijs van Hoorn, Joop Bruggert, Peter Hovenkamp en Rudi Zielman.

Als eerste werd 's ochtends het dal van de Geleenbeek, tussen de kom van Schinnen en de Alfa-brouwerij bezocht. In de bosjes rond de Thullervijver bleken de epiphyten redelijk goed vertegenwoordigd. Uiteraard *Frullania dilatata* (helmroestmos), *Metzgeria furcata* (bleek boomvorkje) en *Radula complanata* (gewoon schijfjesmos) maar ook *Pylaisia polyantha* (boommos) groeide er. Een slaapmosje met korte stevige blaadjes, zonder kapsels, werd even voor vliermos gehouden maar bleek *Leskea polycarpa* (uiterwaardmos) te zijn, onder de binoc duidelijk herkenbaar aan de paraphyllia op de stengeltjes en in het veld vaak met een net wat steviger, uitspringender nerf dan bij vliermos te zien is. Tegenwoordig duikt de laatste overal in het land op, hier werd ze toch niet gevonden. Het uiterwaardmos benadrukt wel het fluviatiele karakter van dit beekdal.

De Geleenbeek zelf maakte op ons de indruk van een ouderwetse wasmiddelgoot. Op een enkel plekje langs de oever troffen we zaken als *Funaria hygrometrica* (gewoon krulmos) en *Atrichum undulatum* (groot rimpelmos). Het feestje werd wel opgefleurd door een IJsvogel.

Een tevoren op het luchtfotobeeld uitgezocht terreindeel (ingeschat als vochtig grasland) bleek een dichtgroeïende mijnstort te zijn waarop vooral *Pottiaceae* groeiden, we hebben even gekeken naar de *Didymodon*- en *Barbula*-soorten (*D. fallax*, *D. tophaceus*, *B. convoluta*) maar zijn ijlings verder gegaan tot we aan het oude spoortalud Geleen-Heerlen kwamen. Hier vonden we leuke soorten zoals *Isoetecium myosuroides* (knikkend palmpjesmos) en *Homalia trichomanoides* (spatelmos), de laatste groeide hier op beton van een duiker in het geboomte. Ook op beton onder de bomen bleek *Brachythecium mildeanum* (kwelmoerasdikkopmos, det. H. Siebel) te groeien!

Al met al leverde deze tocht 63 soorten op binnen de grenzen van één kilometerhok.

Holle weg Diependaal

Km-hok 187/327; zaterdagmiddag.

Na een spelerswissel (Klaas van Dort maakte plaats voor zus Margriet Bekking) togen we naar een van de meer bekende holle wegen van Zuid-Limburg. De Diependaalseweg loopt van Hegge naar het zuiden, oostelijk van Spaubeek, en is daar in de löss ingesneden (fig. 1). Vanuit Hegge (ca. 75 m) liepen we naar het zuiden omhoog door een steeds dieper ingesneden weg. Uiteindelijk hadden we op 130 meter hoogte uitzicht naar het westen op de nieuwe grindgroeve van Spaubeek. In het vlakke deel met akkers onderaan de holleweg bij Hegge troffen we

vooral ruderaal *Pottiaceae* en *Bryaceae*, *Phascum cuspidatum* (gewoon knopmos) en *Tortula truncata* (gewoon kleimos), beide met kapsels en *Bryum barnesii* (geelkorrel-

knikmos), *B. gemmiferum* (fijnkorrelknikmos) en *B. klinggraeffii* (scharlakenknikmos), maar uiteraard ook *Dicranella schreberiana* (hakig greppelmos).

Figuur 1. Holle weg Diependaal (foto:Rudi Zielman)

Hogerop werd langs een graft een minder algemene soort gevonden: *Cirriphyllum piliferum* (gewoon haarspitsmos). In de holle weg zelf, omzoomd met zwaar loofhout troffen we al scharrelend langs de hellingen ook een groepje andere 'buitensporters' aan: enkele 'faunabeheerders' waren met hond en schiettuig op vossenjacht, met resultaat. Ondertussen deden wij ons tegoed aan de vele verschillende slaapmossen: *Oxyrrhynchium hians* (kleisnavelmos) was in velerlei gedaan-

ten aanwezig, Jurgen wist ook nog een plukje *Oxyrrhynchium pumilum* (klein snavelmos) te verschalken. Daarnaast bleek achteraf ook *Brachythecium velutinum* (fluweelmos) vaker gevonden dan gedacht.

Om het palet aan kleimossen nog duidelijker neer te zetten vermelden we nog even dat ook *Fissidens bryoides* (gezoomd vedermos) en *F. taxifolius* (kleivedermos) zijn gevonden.

De Spaubeker grindgroeve

Km-hok 187/326; zaterdagmiddag

In de namiddag waren wij (en ook de jagers...) aangeland in de al eerder vermelde grindgroeve (fig. 2). Dat grind zit er gebandeerd in de löss en op die löss groeien leuke mossen, althans, er groeide wel veel mos, maar de soortenrijkdom viel wat tegen. Toch mochten we niet mopperen, we vonden er *Aneura pinguis* (echt vetmos), *Dicranella*

varia (kleigreppelmos) met kapsels, *Didymodon tophaceus* (stomp dubbeltandmos), *D. fallax* (kleidubbeltandmos) en ook *Aloina aloides* var. *ambigua* (gewoon aloëmos) met rijpe kapsels.

Al pratend over het nu goed beschermde sierpluimvee van Spaubeek zijn we door dat dorpje terug gelopen naar de bij Hegge gestalde auto's, tevreden met een oogst van 60 mossorten deze middag.

Figuur 2. De Spaubeker grindgroeve (foto: Rudi Zielman)

Akker + natuurgebied Kunderberg

Km-hok 194/320 en 194/319; zondagochtend.

Het excursiedoel voor de zondag, 13 september, was de Kunderberg, met kalkgraslanden. Aanwezig: Paul Spreuwenberg (excursieleider), Peter Hovenkamp, Matthijs van Hoorn, Joop Bruggert, Jan Zwienenberg, Margriet Bekking, Jurg en Jasmijn Nieuwkoop en hond Puck.

Geologisch gezien is dit een bijzonder gebied: het zg. "Eiland van Ubachsberg". In dit gebied komt als enige de harde kalkstenenlaag, de Kunraderkalksteen, aan de oppervlakte, gevormd aan het einde van de Krijttijd. Kunrader kalksteen werd gehakt, terwijl de zachtere Maastrichtse kalksteen gezaagd werd. De oudere huizen in Ubachsberg zijn met deze harde kalkstenen gebouwd. Dit gebied is in vroeger tijden nooit door de Maas overstroomd geweest waardoor

er zich hier geen Maasgrindafzetting heeft gevormd.

Allereerst werd een commerciële akker bekeken, waarvan het graan reeds geoogst was. Deze lag op het hoogste punt van de Kunderberg. We werden verwelkomd door een groep van ca. 100 Canadese ganzen die net met hun koppen boven het grasland uitstaken. Op de vele open stukjes klei vonden we de kleine pioniersmosjes, waarvan *Microbryum davallianum* var. *conicum* (gewoon wintermos), opvallend aanwezig was. Eveneens veel *Phascum cuspidatum* (gewoon knopmos), *Tortula truncata* (gewoon kleimos) nog niet kapselend, en *Dicranella staphylina* (knolletjesgreppelmos), *D. varia* (kleigreppelmos) en *Weissia*'s nog zonder kapsels. Bijzonder waren de vondsten van *Ephemerum recurvifolium* (kalkeendagsmos) en *Tortula lanceola* (kalkkleimos).

Daarna bekeken we het natuurgebied *Kunderberg*; een zuidhelling met kalkgrasland. Floristisch gezien is dit een prachthelling met vele bijzondere en zeldzame planten. De begroeiing was vrij dicht, waardoor er voor mossen weinig ruimte overbleef. De zuidelijke ligging zorgde ervoor dat de grond gortdroog was. Het was speuren tussen de begroeiing om nog iets van mos te ontdekken. Dankzij de regen van de afgelopen nacht/ochtend konden we toch nog wat mossen vinden. De soorten die gevonden werden waren in Nederland zeldzame kalkminnende soorten; zoals *Campylocladus chrysophyllus* (kalkgoudmos), *Ctenidium molluscum* (kammos), *Ditrichum flexicaule* (kalksmaltandmos), *Fissidens dubius* (kalkvedermos). Een mooie vondst bleek, na microscopisch onderzoek *Tortella inclinata* (viltig kronkelbladmos).

Hellingbos De Putberg

Km-hok 195/318; zondagmiddag

In de middag gingen we naar De Putberg (gemeente Simpelveld); een hellingbos met een bronnetje. Bij het bronnetje groeide *Cratoneuron filicinum* (gewoon diknerfmos) en *Plagiomnium rostratum* (gesnaveld boogsterrenmos). Op de stenen stond volop *Fissidens gracilifolius* (kalksteenvedermos).

De bosbodem was voor een groot deel bedekt door klimop, maar aan de padranden was voldoende licht voor een enkele bijzondere soort zoals *Oxyrrhynchium pumilum* (klein snavelmos) en *Thamnobryum alopecurum* (struikmos). Epiphyten waren vrijwel afwezig, zelfs op essen vonden we niets.

Tot slot

Uiteindelijk zijn er tijdens dit najaarsweekend ruim 100 mossesoorten aangetroffen. Uiteraard heel veel kleisoorten die in Midden-Nederland ook wel te vinden zijn, maar met name de zondag bracht ook enkele kalksoorten waarvoor je toch echt naar Limburg moet.

Graag willen we de enthousiaste deelnemers bedanken. De inzendingen kwamen van Klaas van Dort, Jurgen Nieuwkoop, Paul Spreuwenberg en Jan Zwienenberg, naast onze eigen determinaties. Onze dank geldt Henk Siebel die enkele slaapmossen van een andere naam voorzag en de teller daarmee ophoogde.

Lezers die belangstelling hebben voor een volledige lijst (deze is reeds aan de deelnemers rondgestuurd) kunnen deze bij de schrijvers per e-mail aanvragen. De vondsten zijn waar mogelijk met iets meer detail bij de landelijke databank aangeboden, de stippen prijken on-line op de kaartjes.

Auteursgegevens

H.R. Zielman, Joke Smitland 63, 7542 VR Enschede (rudi-zielman@wxs.nl)

M. Bekking-van Dort, Van Almondestraat 12, 5342 VS Oss (margrietbekking@home.nl)

Abstract

Mosses at the autumn meeting at Schinnen, S. Limburg, 12 & 13 september 2009

The southern part of the province Limburg is among Dutch bryologists well known for its limestone bryophytes. Less knowledge was available on bryoflora of the löss areas in the area between the cities of Geleen and Heerlen. Some 100 species were observed during this meeting, mostly species that are well known from the Holocene part of the Netherlands. Remarkable species are highlighted in the text, new species for the province were not recorded. A spreadsheet containing the records at kilometer resolution can be obtained from the authors.